

– Beszélgetés Györe Balázssal és Tábor Ádámmal Keszthelyi Rezsőről

A kezdetek érdekelnének. Mikor, hogyan ismertétek meg Keszthelyi Rezsőt?

Györe Balázs: Két közeli ismerősöm javasolta, hogy a Magvető Kiadóhoz vigyem el a kötetanyagom. Akkoriban Keszthelyi Rezső volt a kiadó lektora. Bekopogtattam hozzá a verseimmel, és onnantól kezdve fokozatosan jóban lettünk. Mindig kevészavú ember volt, nem fecsegett, ezért csak lassan, a találkozásból derült ki, hogy szeretné megjelentetni a könyvem. Később feljáromattam hozzá a Petőfi Sándor utcai lakására. Amikor elkezdtük csinálni a *Lélegzet*-esteket és az antológiákat, Rezsőt is megkerestük, és ő támogatott minket.

Tábor Ádám: Már az első *Lélegzet*-esten részt vett, 1981-ben. A *Lélegzet* mindkét antológiájában is szerepel: az elsőben több, a másodikban egy verssel.

Később aztán Keszthelyi belépett a könyvedbe, Balázs, mondhatni, főszereplővé vált.

Györe Balázs: 1996 áprilisában Rezső rendszeresen felhívott telefonon. A *Ha már ő sem él, kérem olvasatlanul elégetni* című könyvem ürügyén beszélgettünk, elmondta, hogy szeretne róla kritikát írni. Végül a kritika nem született meg, viszont ezekből a telefonbeszélgetésekből és személyes találkozásból lett aztán a következő, *A valóságban is létezik* című köny-

vem. A könyv Rezső irodalomhoz, valóság-hoz való hozzáállásának is lenyomata.

Tábor Ádám: Még első kötete, a *Vonalak kertje* megjelenése előtt, a hatvanas évek második felében láttam őt először a Bem moziban első feleségével, Szabadi Judit művésztörténésszel. A magas, karakterisztikus férfiről a társaságomban levő lányok mondták, hogy ő Keszthelyi Rezső, tudniillik ismerték a Corvinából mint szerkesztőt. A *Vonalak kertje* fiatalon még igazán nem ragadott meg, akkoriban az extenzívebb, kevésbé szűkszavú költészetre voltam fogékony. Például még nem ismertem Celan verseit, amelyek szerintem közel állnak a Rezső költészetéhez. Sokáig nem volt vele személyes kapcsolat, talán csak egy-egy kiállításon találkoztunk, mivel édesanyám, Mándy Stefánia sokat dolgozott együtt Szabadi Judittal. Rezsőnek Balázs mutatott be 1979 őszén az Angelika presszóban, ahol először beszélgettünk hosszabban.

Jellemeztétek még egy kicsit Keszthelyit!

Tábor Ádám: Rezsőhöz hozzátartozik, hogy mintegy maga elé beszélt, alig lehetett hallani. Kerülte a nyilvános szereplést. A verseit soha nem ő maga olvasta fel, mindig megkért rá valakit.

Györe Balázs: Valóban, több alkalommal én olvastam fel az írásait. Nagyon kellett rá figyelni, ugyanakkor a megszólalása mindig lényegre törő volt.

Viszonylag kevés verseskötetet írt. A szűkszavúság a költészetére is jellemző.

Györe Balázs: '69 és '86 között hosszú szünet állt be a költészetében, majd egy adott életrajzi hatás következtében többet írt. Például a Báborka-versek hosszú, részletező szövegek, az események és a gondolatok vegyítéséből. Akkoriban Tandori is ilyesféle versekkel próbálkozott.

Tábor Ádám: Tandori nagyon tiszteli őt, úgy emlékszem, van is egy szövege róla, amely a *Palócföld* egyik számában jelent meg.

Györe Balázs: Magvetős időszakában majdnem minden Tandori-könyvet ő szerkesztett. Élénk, hosszú éjszakai telefonbeszélgetéseket folytattak irodalomról, költészetről. A Tandorinak írt fülszövegei is nagyon izgalmasak.

Fenyvesi Orsolya

KR. E. 288-BAN SZÜRETEL T MANDULÁK

A hajóroncs testében mandulavágású szemek
mandulavágású sebek kegyetlen mesék
hisz nincsen szereplőjük nincs gyilkosuk csak
idejük van temérdek
volt legalábbis míg rájuk nem letek Kyrenia mellett
a tengerfenéken egy 2300 éves kereskedelmi hajó
roncsára és benne a Kr. e. 288-ban szüretelt mandulákra
aztán vitrinbe zárták őket kiállítási tárgynak
mintha csak egy bazárban de vásárolni belőlük lehetetlen
épp emberekre következtetünk általuk
pedig ha hagytuk volna őket elmenekülni nem adtuk
volna el őket
rabszolgáknak gyógyítanak már be sebeinket már
sietnének is
vérelemzékként betömni a réseket nem csak a hajó
ezer és ezer éves álmát
de a fák között a teret az erdők az ember száját

Hol voltatok eddig? agyagedényekben vagy amforákban?
mióta leszedtek lefordították-e
termésnyelvetek 2016-ra?
el kellett volna égetni titeket, szegénykéim, ugye?
megígértük, hogy megemésztjük mindnyájatokat
és mit ért az ígéretünk? itt fotózlak titeket
mert eszembe jut hogy mandulavágású a szemem

A hatást már nehéz kibogozni, viszont tény, hogy Rezső azelőtt nem kísérletezett hosszú-versekkel.

Írjuk körül: milyen a költészete?

Györe Balázs: Annak ellenére, hogy a versei nehezen megközelíthetőek, Rezső többször hangsúlyozta az élmény jelentőségét. A valóságban minden benne van, és bizonyos dolgokat, eszméket szerinte nem szabad, nem érdemes túlgondolni. Vélekedése sze-

rint az élménynél nem lehetünk okosabbak. Az élménytelséget is megírja. Azt, hogy rágyújt, hogy elhúzza a függönyt, vagy akár az ágyazást. Az élménytelség is élmény.

Tábor Ádám: Ez igaz, de az első két kötet verseire nem annyira jellemző, ilyen verseket inkább az utóbbi köteteiben találni. Paradoxon, hogy létezik nála egyfajta élményközpontúság, de aztán nagyon nehéz visszakövetni az élményt, annyira áttranszponálja belülről és elrejt. A versekben vigyáz arra, hogy még a biblikus szövegekből se lehessen semmiféle világnézetre következtetni. Egyszerre immanens és transzcendens, összességében ezoterikus, tiszta költészetet művel.

Györe Balázs: Azt is mondta, hogy a valóság, a realitás fontosabb, mint a filozófia, ezzel valamennyire a verseire is utalt. Zárójelben mondom csak, hogy Kerouac és a beatköltészet képviselői szintén a költészet és a filozófia között hezitáltak, míg végül a költészet mellett tették le a voksukat.

Tábor Ádám: Rezső filozofikus alkat, de valóban nem a létezését elfilozofáló művész. Tulajdonképpen ő a legpregnansabb *Lélegzet*-költő. Az első *Lélegzet*-est anyaga már összeállt, de még nem volt címe. Nálunk, a Harris közben vitatkoztunk a címválasztásról. Többféle ötlet fölmerült. Mivel az est – és később az első *Lélegzet*-antológia – élére egy Balázs által lefordított Ginsberg-szöveget helyeztünk, javasoltam, vegyük azt elő, hátha abban megtaláljuk a címet. Balázs hangosan elkezdte olvasni: „A költészet ereje a lélegzet”. Ez a szó volt a tökéletes cím: *Lélegzet!* Konszenzusos alapon azonnal elfogadtuk.

Rezső verseinek alapszavai, tere, tárgya a lélegzet, a légzés, a levegő – és persze a tenger. Rezső lírájának jellege szerint is egyértelműen ég- és víznemű költő. Ugyan némi földneműség, a már említett élményhez való ragaszkodás is kimutatható nála, és a transzcendenssel is kapcsolatot tartott.

Györe Balázs: Ugyancsak két jellemző szava volt a lélekszünet és a madárcsönd.

Tábor Ádám: Meditatív, már-már zenszerű, pátosz nélküli és iróniamentes költészet jellemzi. Semmi retorika, semmi társadalmiság, a kulturális utalások jelenléte is

minimális. Nemcsak az élményt és a filozófiát, hanem a kultúrát is elrejt, pedig halatlanul művelt, nagy tudású és tájékozott. Elhallgatásos modern ezoterikus lírája Celan, Ajgi és mindenekelőtt az általa korán fordított Bonnefoy költészetének magyar rokona. Egész karakterét meghatározza a csönd, mind a magatartásában, mind pedig a költészetében. Ugyanez jellemző a társadalomban való létezésére is. Soha nem kívánt érvényesülni, nem tartott erre igényt.

Györe Balázs: Azt mondta magáról, hogy a közlésigénye is csekély.

Tábor Ádám: Kerülte az írótoimegeket. Szívesen beszélgetett egy-két íróval, de a nagy közösségektől ódzkodott.

Szerkesztőként viszont többeket segített. Kiket például?

Györe Balázs: Kemenczky Judit, Parti Nagy Lajos, Dobai Péter, Turcsány Péter és sok-sok más fiatal neki köszönheti az első kötetét. Csajka Gábor Cyprian egyetlen könyvét is Rezső szerkesztette, illetve az én első két kötetemet szintén. A könyvekhez írt fülszövegei kis remekművek. Mesélték, hogy a lektori jelentései az átlagosnál rövidebbek voltak, de mindig pontosak. Szerkesztőként erős szakmai tekintélynek számított.

Tábor Ádám: Nekem is Rezső révén és szerkesztésében jelent meg a Magvetőnél a kötetem.

Györe Balázs: Nagy érdeme még, hogy a *Szép versek* szerkesztőjeként több fiatal beválogatott az antológiába.

A legtöbb díjat nem megkapott magyar költő ő. Létezik elfogadható magyarázat erre?

Györe Balázs: Csajka Gábor Cyprian tagja volt a Művészeti Alap vezetőségének, ennek köszönhetően sikerült kijárnia Rezső számára a Pro Literatura-díjat. Később a Szépirók Társasága is javasolta Kossuth-díjra, köztük Borbély Szilárd támogatását is élvezte, de végül nem kapott semmiféle tárgyi elismerést. Talán kevesen olvasták, talán nem ismerték, esetleg figyelmetlenségből nem vették észre.

Tábor Ádám: Az az író, aki valamilyen szinten és módon nem menedzseli magát, figyelmen kívül marad. Rezső alkatától pedig idegen volt az önmenedzselés. 1986-ban a

Katalekták című verseskötetére megkapta volna az Örley-díjat, ám épp abban az évben jelent meg Balaskó Jenő *Mini ciklon* című kötet is, és végül azt díjazta a zsűri. Díjak ide vagy oda, Keszthelyi Rezső a *poésie pure* talán legtökéletesebb képviselője a magyar költészetben.

AYHAN Gökhan

Gyukics Gábor

ESÉLY

szűkül vagy tágul a tér
várod ki lövi ki az első golyót
ha a hajón maradsz
talán elkerülheted a sortűzet

a parton
megszédülve a merev talajtól
közéjük állsz

nincsenek szavak
meghatározni
nem lehet
mit szakít ki
más valóságából
hiányuk

NEM TERVEZETT UTAK

és amikor önkéntelen
benyúlsz
agyad szemétkosarába
olyan
emlékezetfoszlányokra találsz
amelyek
visszatérnek tükör nélküli világodba
együtt lélegezni
veled